

GS Hoofdstuk 5 Koude Oorlog

5.1 Een verdeelde wereld

De rechtsstaat was in de communistische Sovjet-Unie afgeschaft, net als de vrijheid van meningsuiting. Onder Stalin was de Sovjet-Unie zelfs een totalitaire samenleving geworden.

Stalin wilde dat de landen die zijn legers in Oost-Europa op de Duitsers hadden veroverd, communistisch zouden worden. De andere Geallieerden wilden dat deze landen democratisch werden: er moesten verkiezingen komen, zodat de bewoners zelf hun bestuur konden kiezen. Toen Stalin verkiezingen in Oost-Europa beloofde, werden De Grote Drie het eens: nadat Duitsland verslagen was, zou de Sovjet-Unie ervoor zorgen dat de Oost-Europese landen weer een goed bestuur kregen. De andere Geallieerden zouden dat in West-Europa regelen.

In sommige Oost-Europese landen werden weliswaar verkiezingen gehouden, maar niet op een eerlijke manier. Het was namelijk de bedoeling dat de communisten wonnen. Stalin zorgde er zo voor dat er in elk Oost-Europees land een regering kwam die hem gehoorzaam was. Deze communistische dictaturen werden **satellietstaten** van de Sovjet-Unie. De Sovjet-Unie en haar satellietstaten worden samen ook wel het Oostblok genoemd.

Satellietstaten: Land dat officieel onafhankelijk is, maar feitelijk door een ander land wordt overheerst.

Het Westen had een **kapitalistische** vrije markteconomie, terwijl het Oostblok een planeconomie had. Europa raakte op die manier verdeeld in twee **invloedssferen**. In Oost-Europa kreeg de Sovjet-Unie veel macht en in West-Europa kregen de Verenigde Staten invloed. De grens tussen beide invloedssferen werd zwaar bewaakt. Churchill bedacht de naam het IJzeren Gordijn.

Door de oorlog was West-Europa erg verzwakt. Veel koloniën van Europese landen maakten hiervan gebruik door zich onafhankelijk te verklaren. Het ging slecht met West-Europa. De Verenigde Staten waren bang dat het communisme hierdoor in West-Europa meer aanhang zou krijgen.

De Amerikaanse president Truman ging daarom over tot een politiek van **containment** (Engels voor 'indamming'. Met de containmentpolitiek wilden de Verenigde Staten voorkomen dat het communisme zich zou uitbreiden.) Het doel daarvan was te voorkomen dat de invloedssfeer van de Sovjet-Unie zich zou uitbreiden.

De containmentpolitiek hield in dat de Verenigde Staten elk democratisch land gingen steunen dat werd bedreigd door het communisme. Die steun kon:

- militair: bijvoorbeeld als het leger van de Sovjet-Unie het land binnenviel.
- economisch: een voorbeeld is het Marshallplan, genoemd naar de Amerikaanse minister Marshall die het plan bedacht. Hij besloot de West-Europese landen geld te lenen en hulpgoederen te geven. Het idee was dat het communisme minder aantrekkelijk zou worden voor de bevolking, als de welvaart in West-Europa zou toenemen. De relatie tussen de Sovjet-Unie en de Verenigde Staten werd door de containmentpolitiek steeds slechter.

1948 → Stalin West-Berlijn afsluiten. Stalin hoopte dat de westerse Geallieerden hierdoor West-Berlijn zouden opgeven. Dat gebeurde niet na enkele dagen zetten de Amerikanen duizenden vliegtuigen in om de West-Berlijners te voorzien van alles wat zij nodig hadden. Door deze luchtbrug mislukte de blokkade van Berlijn.

Duitsland werd officieel opgedeeld in twee landen:

- De westerse Geallieerden voegden hun delen van Duitsland samen. Die drie delen werden samen het democratische West-Duitsland. Dat land heette voortaan de Bondsrepubliek Duitsland (BRD).
- Het deel van Duitsland dat door de Sovjet-Unie werd bestuurd, werd de communistische Duitse Democratische Republiek (DDR).

1949 → De NAVO wordt opgericht om sterker te staan bij een aanval van de Sovjet-Unie. Dit was een bondgenootschap van de Verenigde Staten, West-Europa en Canada. Zes jaar later werd West-Duitsland lid van de NAVO. Dat was voor de Sovjet-Unie en Oost-Europa de aanleiding om ook een bondgenootschap te vormen: **het Warschaupact**. Europa en de wereld waren nu verdeeld in twee bondgenootschappen.

5.2 Crisis tijdens de Koude Oorlog

Dankzij spionnen wisten de leiders van de NAVO en het Warschaupact precies hoeveel wapens de andere partij had. Er ontstond een wapenwedloop tussen de twee bondgenootschappen. De bondgenootschappen hadden veel kernwapens. De kernwapens zorgde voor wederzijdse afschrikking.

1953 → Stalin stierf → zijn opvolging was Chroesjtsjov. Hij vond dat terreur en de persoonsverheerlijking verkeerd was. Honderdduizenden mensen werden vrijgelaten.

1956 → mensen in Oostblokland Hongarije kwamen in opstand tegen de strenge-communistische regering. Ze vonden dat Hongarije een minder streng bestuur moest krijgen. De Sovjet-Unie was het er niet mee eens en dus vielen dertigduizend Russische soldaten Boedapest binnen.

Veel mensen vluchtten van de DDR naar het westen. Ze reisden van Oost- naar West-Berlijn.

1961 → Met steun en hulp van de Sovjet-Unie lieten de leiders van de DDR een muur bouwen, dwars door Berlijn. De Berlijnse muur zou het symbool van de Koude Oorlog worden.

1962 → Chroesjtsjov wilde kernwapens plaatsen op Cuba. President Kennedy liet oorlogsschepen rond Cuba varen. Het dreigde oorlog te worden. Op het laatste moment werden Chroesjtsjov en Kennedy het eens. Chroesjtsjov beloofde geen kernwapens op Cuba te plaatsen en Kennedy haalde de kernwapens weg uit Turkije.

1968 → Alexander Dubcek werd de leider van het Oostblokland Tsjechoslowakije. Hij wilde geen terreur, censuur en onderdrukking, maar het land zou wel communistisch blijven. Maar snel kwamen er allerlei kritieken op de kleinste dingen. Deze zogeheten Praagse lente duurde een half jaar. Toen greep de Sovjet-Unie in. Onder leiding van de Sovjet-Unie viel een leger van het Warschaupact Tsjechoslowakije binnen. Dubcek werd gevangengenomen.

1985 → De Sovjet-Unie kreeg een nieuwe leider: Gorbatsjov. Hij wilde het communisme aanpassen aan de moderne tijd, zodat de economische problemen beter aangepakt konden worden. Deze hervorming noemde hij perestrojka. De vrijheid van meningsuiting noemde hij glasnost.

November 1989 → Het IJzeren Gordijn werd op verschillende plaatsen geopend en de Oost-Berlijners mochten de Berlijnse Muur oversteken.

5.3 Internationale samenwerking

1945 → De Verenigde Naties (VN) wordt opgericht. Bijna alle landen werden lid. Deze organisatie moest ingrijpen als er dreigde ruzie te komen tussen landen of misdroeg de regering van het land zich, dan mocht de VN ook ingrijpen.

Deze organisatie is bedacht door Churchill en Roosevelt.

De belangrijkste beslissingen van de VN worden door de Veiligheidsraad genomen, een vergadering van vijftien lidstaten. China, Rusland, VS, Frankrijk en Engeland zijn de vaste leden van de Veiligheidsraad. Zij hebben **vetorecht**: recht om een beslissing tegen te houden, ook al is de meerderheid voor.

De VN kan op drie manieren ingrijpen:

- De VN neemt een resolutie aan waarmee de daden van die regering worden afgekeurd.
- De VN legt sancties op. Er mag bijv.. niet meer met het land worden gehandeld of de regering is niet meer welkom.
- De VN stuurt militairen naar het land. De VN heeft een eigen leger van soldaten uit de lidstaten.

1951 → Zes Europese landen (Nederland, België, Luxemburg, West-Duitsland, Italië en Frankrijk) gingen samenwerken bij de productie en het vervoer van kolen en staal. Ze richtten hiervoor de Europese Gemeenschap van Kolen en Staal (EGKS) op. De EGKS werd een succes.

1958 → de Europese Economische Gemeenschap (EEG) werd opgericht. Daarin werden afspraken gemaakt over landbouw, handel en vervoer. Later nog meer afspraken over de economie. Er kwam ook een organisatie voor de samenwerking in de ontwikkeling van kernenergie.

1967 → De drie Europese organisaties voegen zich gedeeltelijk samen. Vanaf toen heette de organisatie de Europese Gemeenschap (EG). Aan het einde van de Koude Oorlog waren er twaalf lidstaten.

5.4 Nederland in de Koude Oorlog

Nederland moest na de oorlog weer opgebouwd worden. De Amerikaanse Marshallhulp kwam in deze periode van wederopbouw goed van pas. Na ongeveer vijftien jaar was de oorlogsschade grotendeels hersteld. De lonen gingen weer stijgen, waardoor mensen luxe producten konden kopen, zoals een auto of een wasmachine.

Nederland werd een **consumptiemaatschappij**: samenleving waarin veel mensen een deel van hun inkomen besteden aan luxe producten.

Nederland ging dingen van Amerika overnemen (Coca-Cola, McDonald's, films uit Hollywood, muziekstijlen). Deze toenemende invloed van de Amerikaanse cultuur heet **amerikanisering**.

In de jaren zestig en zeventig ging het met de economie goed, mensen gingen anders met elkaar om.

- Jongeren kregen meer geld en vrije tijd, waardoor ze hun eigen keuzes konden maken. Er ontstonden jongerenculturen.
- Vrouwen hadden niet dezelfde kansen als mannen. Vrouwen die buitenshuis werkten verdienen minder dan mannen. Tijdens de Tweede Feministische Golf verzetten veel vrouwen zich tegen deze rolverdeling en tegen de ongelijkheid in de samenleving.
- Veel mensen voelden zich niet meer thuis in de zuil. Hierdoor ontstond **ontzuiling** en **secularisatie**. Mensen wilden invloed krijgen op wat hen aanging.

1983 → de sociale grondrechten werden in de grondwet vastgelegd:

- **Recht op bestaanszekerheid.** De overheid moet zorgen dat niemand door armoede omkomt.
- **Recht op onderwijs.** De overheid moet zorgen dat iedereen onderwijs kan en mag volgen.
- **Recht op gezondheidszorg.** De overheid moet zorgen dat er voldoende dokters en ziekenhuizen zijn.
- **Recht op woongelegenheid.** De overheid moet zorgen dat er genoeg huizen zijn.
- **Recht op bewoonbaarheid van het land.** De overheid moet na een ramp, zoals een overstroming, zorgen dat het getroffen gebied weer bewoonbaar wordt.
- **Recht op werk.** De overheid moet doen wat ze kan om zo veel mogelijk mensen aan werk te helpen.
- **Recht op rechtsbijstand.** De overheid moet een advocaat betalen voor mensen die dat zelf niet kunnen. Hierdoor kunnen ook minder rijke mensen een rechtszaak beginnen als ze vinden dat ze niet eerlijk behandeld worden.

De welvaart van de jaren zestig en zeventig had ook een nadeel: mensen hadden geen zin meer om zwaar werk te doen. Daarom gingen bedrijven gastarbeiders halen uit Spanje, Italië en Griekenland, later vooral uit Turkije en Marokko.

Begrippen

amerikanisering

Toenemende invloed van de Amerikaanse cultuur op de eigen cultuur.

consumptiemaatschappij

Samenleving waarin veel mensen een deel van hun inkomen besteden aan luxeproducten.

containment

Engels voor 'indamming'. Met de containmentpolitiek wilden de Verenigde Staten voorkomen dat het communisme zich zou uitbreiden.

invloedssfeer

Wanneer een ander land veel invloed heeft in een bepaald gebied.

jongerencultuur

Levensstijl van jongeren waarmee zij zich onderscheiden van andere groepen, in bijvoorbeeld kleding, kapsel en muziekkeuze.

kapitalisme

Economisch systeem waarbij de productiemiddelen (fabriek, grondstoffen, machines) in het bezit zijn van burgers, die er producten van maken met als belangrijkste doel daarmee winst te behalen.

kernwapen

Atoombom.

Koude Oorlog

Periode van grote spanningen tussen twee vijanden waarbij het niet tot een echte oorlog komt.

lidstaat

Land dat lid is van een internationale organisatie.

ontzuiling

Proces waarbij de verdeling van de samenleving in vier groepen (zuilen) verdween.

satellietstaat

Land dat officieel onafhankelijk is, maar feitelijk door een ander land wordt overheerst.

secularisatie

Als kerk en geloof minder belangrijk worden in de maatschappij.

sociale grondrechten

Regels die de overheid verplichten haar best te doen om iedereen een goed bestaan te garanderen.

verzorgingsstaat

Land waarvan de overheid ervoor zorgt dat iedere burger een inkomen heeft.

vetorecht

Recht om een beslissing tegen te houden, ook al is de meerderheid vóór.

wederopbouw

Periode na de Tweede Wereldoorlog waarin de oorlogsschade werd hersteld.

wederzijdse afschrikking

Als twee vijanden elkaar niet durven aan te vallen, uit angst voor de gevolgen.